
Geborgenheid, thuiskomen in de wereld

Over de pedagogische opdracht van de school

DICK DEN BAKKER

Ten Brink Uitgevers, Meppel 2020
ISBN: 978 907 786 6658, 304 pagina's, €24,95

Oud-onderwijsbestuurder Dick den Bakker vroeg een dertigtal mensen om te reageren op het onderwerp 'geborgenheid en onderwijs'. Daaruit is een boeiende essaybundel ontstaan waarin de auteurs dit thema steeds met een persoonlijke noot bespreken. De artikelen over geborgenheid zijn gerangschikt rond een aantal invalshoeken: vanuit wetenschap, vanuit religieus standpunt, vanuit de rol in het leven van mensen en vanuit de praktijk van het onderwijs.

De vrije korte artikelen zijn mede door de persoonlijke inbreng zeer toegankelijk, maar wisselen tegelijkertijd erg van stijl. Dat

maakt deze bundel tot een caleidoscoop van ervaringen en visies die steeds weer een nieuw licht werpen op de rol die geborgenheid kan spelen in mensenlevens en in het onderwijs in het bijzonder.

Taco Visser pleit in zijn bijdrage voor een meer existentiële dan formele benadering binnen het onderwijs om te komen tot een meer vruchtbare manier van omgaan met elkaar, zeker ook bij (sluimerende) conflicten. Zijn afsluitende zin lijkt me paradigma-tisch voor deze bundel. "In vacatures voor leidinggevendend gaat het vaak over daadkrachtig leiderschap en visieontwikkeling.

Dat je daarvoor zelf en met elkaar de weg naar binnen moet durven gaan, naar je verlangens én je angsten, je kwaliteiten én je kwetsbaarheden, vind je niet in dat formele instrumentarium. Hopelijk gaat het in de sollicitatiegesprekken wel over het kunnen realiseren van existentiële geborgenheid.” Dit was ook de visie van de onlangs overleden onderwijsonderzoeker Dolf van den Berg, die dit onvermoeibaar geroepen heeft. Dat zoveel auteurs (soms zeer) persoonlijke ervaringen aan het papier toevertrouwen, laat zien dat het instrumentele paradigma langzaam plaatsmaakt voor een meer sociaal-interpretatieve benadering waarbinnen relaties en betekenisgeving centraal staan. Docente Nederlands en faalangstbegeleider Ellen Bondam beschrijft op inspirerende wijze hoe op haar school leerlingen ‘een tweede thuis’ wordt geboden. Door bewust te kiezen voor empathische leraren is er op de Mediaschool Hilversum een gezonde, psychosociale en interpersoonlijke omgeving gecreëerd die zorgt voor geborgenheid. Met een prachtig voorbeeld maakt Ellen duidelijk hoe dit concreet uitpakt en leidt tot meer zelfvertrouwen en uiteindelijk ook tot meer prestaties. Onderwijsadviseur en -auteur Hartger Wassink begint zijn bijdrage zeer persoonlijk door te vertellen over zijn zoon die een zeer moeizame periode beleefde in het begin van zijn middelbare school en zelfs thuis komt te zitten. De aanmelding bij een nieuwe school verloopt onverwacht positief. De directeur daar opent een open gesprek waarin zoonlief zich gekend weet en al gauw open meepraat. Deze directeur stelt geen voorwaarden, gelooft onvoorwaardelijk in de ander, in dit geval deze jongeman.

Dick den Bakker vertelt voor het eerst van zijn leven over een persoonlijke ervaring als jongen van een jaar of negen toen hij door een groepje jongens belaagd werd. Het lukte hem toen om een ervaring van diepe innerlijke kracht te ervaren om ‘er te staan’. Tegelijkertijd beseft hij dat zelfvertrouwen heel kwetsbaar is en geeft daarvan enkele pijnlijke maar invoelbare voorbeelden. Geborgenheid is voor hem niet alleen er zijn voor de ander (met alle tekortkomingen), maar ook de verborgen bronnen helpen ontdekken die je thuis laten komen bij jezelf. Enige tragiek proef ik in de bijdrage van Hade Wouters, gewezen VERUS-adviseur. Vanuit een diepe geborgenheidservaring bij een workshop *deep democracy* wordt zij zich nog meer bewust van de kloof met haar (mannelijke) collega’s en de eisen van ratio, organisatie en (zakelijke) controle. Ze kiest als adviseur voor een nieuwe weg die, hoewel onzeker, toch een nieuwe en diepere geborgenheid mogelijk en invoelbaar maakt. Voor haarzelf en voor anderen. Gerdien Bertram-Troost en Luc Stevens benaderen het thema geborgenheid wetenschappelijk. Bertram-Troost schrijft over de ontwikkeling van de gehechtheidsrelatie van kinderen met hun ouders en hun opvoeders. De geborgenheid die hieruit voortvloeit is de veilige haven waaruit een kind de wereld durft te gaan verkennen om nieuwe perspectieven te blijven ontdekken. Stevens benadrukt het belang van veilige hechting en daarvan afgeleid de hoge en stabiele verwachtingen, waardoor vertrouwen in zichzelf en in anderen zich blijft ontwikkelen. Kortom, geborgenheid als een krachtig pedagogisch klimaat. Ook hier maken concrete voorbeelden de theorie tastbaar.

Geborgenheid 2.0

Den Bakker sluit de bundel af met een tiental beschouwingen rond kernwoorden, waarin de rode lijnen van alle bijdragen nog eens pregnant samengepakt worden. Hierbij spreekt hij terecht over balanceren. Zoals Jan Hoogland betoogt is geborgenheid bieden op school niet genoeg. Den Bakker benadrukt dan ook terecht dat kinderen ook voorbereid moeten worden op een onherbergzame wereld, vol tragiek waarin eigen geluk, eigen gezondheid en zelfs eigen leven bedreigd kunnen worden. Misschien zouden we dat 'geborgenheid 2.0' kunnen noemen: geen naïeve geborgenheid, maar een die 'de dood niet vreest', zoals Erik Erikson bepleitte. Misschien dat we dan momenten van *Shechina* mogen ervaren, zoals Awraham Soetendorp zegt, wanneer we luisteren naar

elkaars authentieke verhalen en tot wezenlijke ontmoetingen komen.

Het boek is mooi vormgegeven: harde kaft met sprekende foto, stemmige sfeerfoto's en knap gekozen gedichten bij ieder artikel en ook steeds een foto met korte beschrijving van de auteur. De (dubbele) afbeelding van Rembrandts schilderij 'De Verloren Zoon' met passend citaat van Henri Nouwen uit 'Eindelijk thuis' opent de bundel zowel letterlijk als paradigmatisch.

Een laatste opmerking: bij afname van grotere aantallen is het boek spotgoedkoop. Handig om met teams via een essay naar keuze de diepte in te gaan en de existentiële gesprekken aan te gaan die te vaak ontbreken in ons onderwijs.

Bill Banning